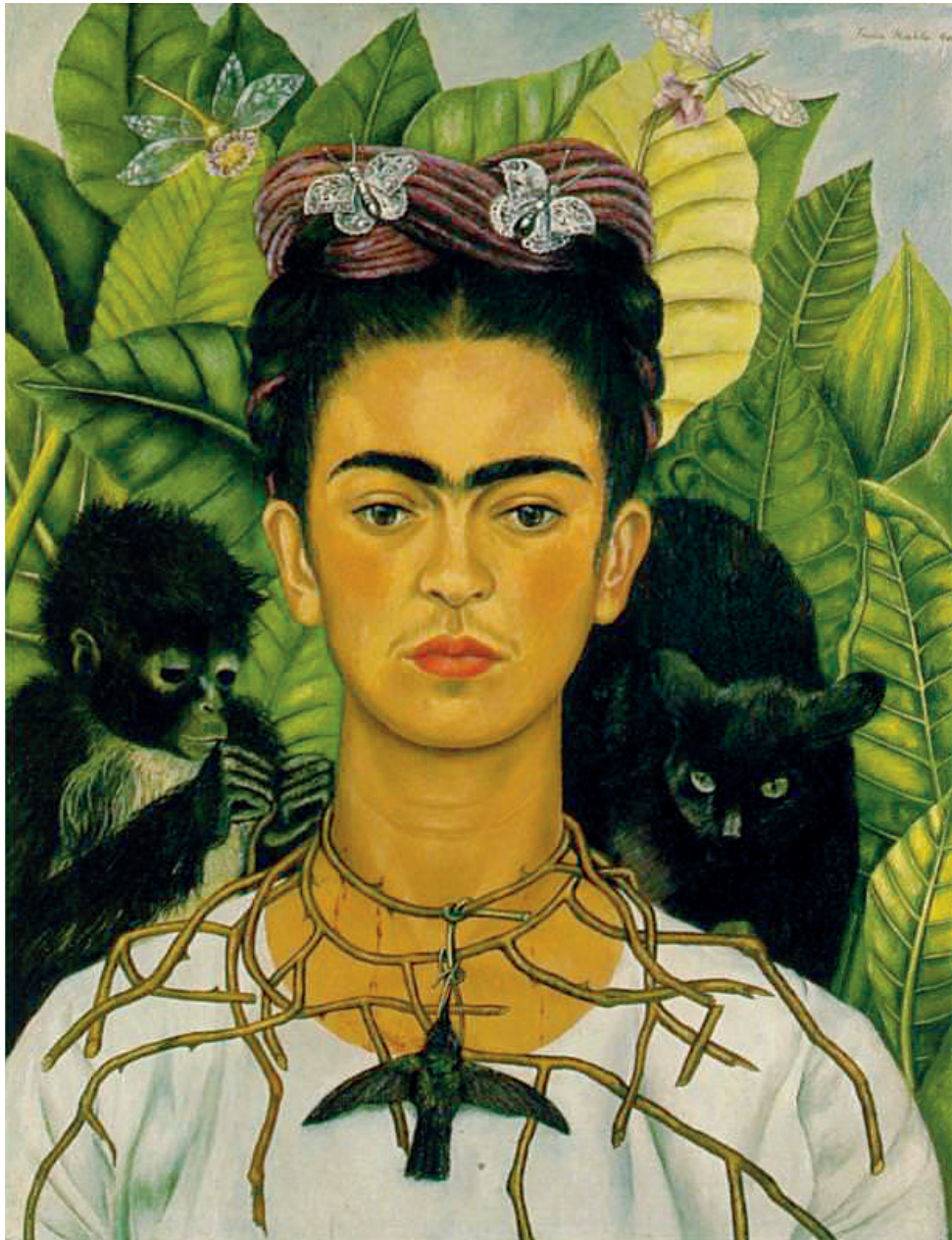

YLIOPILASTUTKINTO-
LAUTAKUNTA

ÄIDINKIELI II,
ESSEKOE
14.3.2016

Frida Kahlo
Omakeuva, jossa näkyy piikikäs kaulakoru ja kolibri (1940)
öljy kankaalle
61,25 x 47 cm
Nikolas Muray collection, Austin, Texas

Ohje: Kaikki kirjoitustehtävät ovat tämän vihkon sivuilla 2–3. Osaan tehtävistä liittyy aineistoa, jota on hyödynnettävä tehtävänannon mukaan. Lue tehtävät, silmäile aineistot läpi ja valitse tehtävistä yksi. Tehtävät arvostellaan pistein 0–60. Kirjoita ehyt ja kielellisesti huoliteltu teksti. Sopiva pituus on 4–5 sivua. Tekstin tulee olla selvästi ja siististi kirjoitettu, mutta sitä ei tarvitse kirjoittaa puhtaaksi kuulakynällä tai musteella. Valmiit otsikot on lihavoitu. Muussa tapauksessa anna kirjoituksellesi oma otsikko. Merkitse kirjoitustehtävän numero otsikon eteen. Jos valitset aineistotehtävän, tekstisi pitää olla siten ehyt, että lukija voi ymmärtää tekstisi, vaikka ei tunnekaan aineistoa. Aineistotehtävissä tulee viitata aineistoon.

KIRJOITUSTEHTÄVÄT

1. **Liikehdintää kirkon ovilla**
2. Mitä keksintöä ihmiskunta eniten tarvitsisi?
3. Suomen lainsäädännössä melu määritellään toisaalta ääneksi, joka on terveydelle haitallista tai joka vähentää ympäristön viihtyisyyttä tai haittaa työntekoa. Toisaalta melu on ääntä, jonka ihminen kokee epämiellyttäväksi tai häiritseväksi. Pohdi melua valitsemastasi näkökulmasta.
4. **Yhteistyötä yli rajojen**
5. Internetissä kierrätetään erilaisia aineistoja, joita kutsutaan meemeiksi (engl. *meme*). Monet niistä elävät vain hetken, toiset säilyvät kauemmin. Pohdi meemejä ilmiönä.
6. Yrittäjyyttä pidetään tärkeänä Suomen tulevaisuuden kannalta. Olisiko sinusta yrittäjäksi?

7. Taiteilijat ovat aina tehneet omakuvia. Ovatko nykyajan selfie-kuvat taidetta? Hyödynnä pohdinnassasi yhtä tai useampaa kuvaa (s. 1 ja s. 12).
8. Onnistuvatko runot (s. 4–5) tavoittamaan nuoruuden olemuksen? Valitse esseesi lähtökohdaksi runoista vähintään kaksi.
9. Ostaminen on taitolaji. Millaiset ovat kuluttajan mahdollisuudet valita ja vaikuttaa? Hyödynnä sivujen 6–7 kaaviota.
10. Lue katkelma *Puolikas taivasta* -kirjasta (s. 8–9). Mitä ajatuksia se herättää sinussa?
11. Miksi sivistystä tarvitaan? Käytä virikkeenä Samuli Heimosen ajatuksia (s. 10).
12. Voiko arkea rakastaa? Pohdi kysymystä Sinikka Nopolan pakinan valossa (s. 11).

*

AINEISTO TEHTÄVIIN 7–12

Omakuvia.....	1 ja 12
Runoja nuoruudesta.....	4–5
Kaavio: 10 yritystä, jotka kontrolloivat lähes kaikkea mitä ostat.....	6–7
Nicholas D. Kristof ja Sheryl WuDunn: Puolikas taivasta.....	8–9
Samuli Heimonen: Sivistys on heikomman puolustamista.....	10
Sinikka Nopola: Käytännön ihminen rakastuu.....	11

Huom.! Tekstien kieliasu on alkuperäisen julkaisun mukainen.

Roger Bearin jalkapallorunot

Hurraahuuto Spurseille!
Stokes on taas hävinnyt.
Taas kelpaa olla futisfani
kelpaa olla jätkä nyt.

*

Kuka hakkasi Liverpoolin,
ja hakkasi ne maanrakoon?
Tottenham Hotspur tietty –
ämmät juoskoon pakoon.

*

Tottenham on hävinnyt.
Surun taakka, murheen ies.
Joskus on niin vaikeaa,
vaikeaa olla mies.

*

Spursit voitti Leedsin
suoraan ilman mokia.
Spursit, ne on loistavia
ja myöskin liigatokia.

*

Hakkaako ne Evertonin?
Siinä homma sulle:
juma, hanki *heti* liput
Wendylle ja mulle.

Wendy Cope, *Vakavia asioita* (1992)
Suom. Tuomas Nevanlinna (1995)

Hedelmät jotka eivät tuoksu ruudille

Neljän vuoden jälkeen
kävelen kaupungin
valaistuilla kaduilla.
Kolme tuhatta kilometriä kotimaasta.
Hengitän syvään sisään
vapauden puhdasta ilmaa ja
syön hedelmiä, jotka eivät tuoksu ruudille.

Ihailen kuinka Suomen nuoriso
viettää huolettomia vuosia.
Minulla ei ollut aikaa
lasten leikkiä varten.
Olen syntynyt Balkanilla, jossa
leikitään pelkästään konekivääreillä.

Azem Kurtic, teoksesta *Hedelmät jotka eivät tuoksu ruudille: maahanmuuttaja-antologia* (2000)
Suom. Risto Ahti, Sari Hasek, Ester Simonen, Iraj Yusefin

Rokkaan

Homekorvat tahtoo tietää,
mä kuinka kauan oikein rokkaan.
Niin kauan kuin sielu sietää.
Sitten ehkä liityn heidän tokkaan.
Siihen asti rokkaan,
he vaikka ottaa nokkaan.
Siihen asti rokkaan vaan.

On ajatuksen juoksu vapaa.
Eikä nivelet ruostu.
Tätä elämän tapaa
vaihtamaan en koskaan suostu.
Vaan aina minä rokkaan,
he vaikka ottaa nokkaan.
Aina minä rokkaan vaan.

Ne toivoo että rokkaamasta lakkaan,
ja kovasti ne koittaa rokkaamasta estää.
Mut kitaraa mä vieläkin hakkaan
ja tanssin jos vain kengät kestää.

Kun rockin kerran aloin,
mulla aleni kasti.
Mut vaikka paljain jaloin
mä rokkaan loppuun asti.
Siihen asti rokkaan,
he vaikka ottaa nokkaan.
Siihen asti rokkaan vaan.

Ne toivoo, että liityn niiden jengiin.
Ne lupaa mua ylistää ja kiittää.
Mut aina liityn rockiin ja svengiin
niin kauan kuin ikää riittää.

Juice Leskinen, *Sonetteja laumalle* (1975)

Nuoruustango

Lämpöni, lempeni annan,
kaunis on nuoruutein.
Nää suven ruusut kannan,
itseni yksin tein.

Ei ole muuta antaa
kuin tämä nuoruutein.
Sulle sen tahdon kantaa,
en ota itsellein.

Muuta en koskaan tahdo
kuin sinun olla vaan.
Elämä ympärilläin
kaikkoaa kokonaan.

Huominen päivä ei meitä
vaaranna varjollaan,
kun sinun saan vain olla
täysin ja kokonaan.

Anu Kaipainen, näytelmästä *Tangokuningas* (1970)

Takapihalla

Näätsä tytön
jolla on muovikukka
hiuksissaan

miten se
seisoo
roska-
pönttöjen
luona

ja
katsoo

sateenkaarta
asfaltilla.

Jarkko Laine, *Tulen ja jään sirkus* (1970)

Poloiset nuoret

Niin vaikea tällä tähdellä
rauhassa rakastaa toisiaan:
kaikki syynäävät lakanoita,
kaikki ronkkivat rakkauttasi.

Ja vallan kauheita kerrotaan
jostain miehestä ja naisesta
jotka kauan kierreltyään
ja kauan kaarreltuaan
tekevät jotain niin tavatonta,
menevät yhdessä samaan sänkyyn.

Minä tuumin, mahtavatko sammakot
vahtia toisiaan ja yskähdellä,
kurnuttavatko ne lammikoissaan
estääkseen susiparin ilot,
laittomien konnien nautinnot.
Ja tuumin, mahtavatko linnut
vihata kaltaisiaan
ja kuunteleeko sonni härkää
ennen kuin ryhtyy lehmään.

Ja kaikilla teillä on silmät
ja puistoissa poliisit,
niin salakähmäisiä ovat hotellit,
ikkunat muistavat nimiä,
kanuunoita ja joukkoja liikkuu
vainoamassa rakastavaisia,
moni kurkku ja moni korva
tekee työtään lakkaamatta,
ja nuoren pojan ja hänen tyttönsä
on pakko puhjeta kukkaan
polkupyörällä, vauhdissa.

Pablo Neruda, *Estravagario* (1950)
Suom. Pentti Saaritsa (1983)

Chris Miles
 10 Corporations Control Almost Everything You Buy
 (10 yritystä, jotka kontrolloivat lähes kaikkea mitä ostat)
www.informationclearinghouse.info
 Julkaistu 4.11.2013.
 Luettu 27.3.2015.

Katkelma teoksesta *Puolikas taivasta*

Nobelilla palkittu energinen taloustieteilijä Amartya Sen on kehittänyt sukupuolten epätasa-arvoa kuvaavan mittarin, joka muistuttaa hätkähdyttävästi, miten suurista asioista on kyse. ”Maailmasta puuttuu yli sata miljoonaa naista”, Sen totesi *The New York Review of Books*issa ilmestyneessä artikkelissaan, joka syysäsi alulle kokonaisen uuden tutkimusalan. Hän huomautti, että normaalioloissa naiset elävät miehiä pitempään ja siksi naiset ovat monin paikoin maailmassa enemmistönä. Naisia on enemmän kuin miehiä jopa useilla köyhillä alueilla, kuten valtaosassa Latinalaista Amerikkaa ja suuressa osassa Afrikkaa. Kuitenkin siellä, missä tytöt ovat hyvin epätasa-arvoisessa asemassa, heitä yksinkertaisesti *katoaa*. Kiinassa on jokaista sataa naista kohti 107 miestä (vastasyntyneiden kohdalla epäsuhta on vieläkin suurempi), Intiassa 108 ja Pakistanissa 111. Biologialla ei ole asian kanssa mitään tekemistä, ja niinpä esimerkiksi Intian lounaisosassa sijaitsevassa Keralan osavaltiossa, joka on panostanut vahvasti naisten koulutukseen ja tasa-arvoon, naiset muodostavat yhtä suuren enemmistön kuin Yhdysvalloissa.

Professori Senin tutkimusten mukaan maapallolta puuttuu nykyään noin 107 miljoonaa naista. Myöhemmissä tutkimuksissa, joissa laskelmat on tehty hieman toisin, ”puuttuvien naisten” määräksi on saatu 60–101 miljoonaa. Joka vuosi vähintään 2 miljoonaa tyttöä lisää katoaa sukupuolisyrynnän tuloksena.

Lännellä on omat tasa-arvo-ongelmansa, mutta vauraissa länsimaissa syrjintä merkitsee usein pienempää palkkaa, rahapulasta kärsiviä urheilujoukkueita tai käpälöivää esimiestä. Monessa maailmankolkassa syrjinnällä on kuitenkin tappavat seuraukset. Esimerkiksi Intiassa äidit eivät vie tyttäriään yhtä todennäköisesti rokotettavaksi kuin poikiaan, mikä selittää jo viidenneksen Intian puuttuvista naisista. Lisäksi tutkimukset osoittavat, että intialaistytöt tuodaan sairaalaan keskimäärin sairaampina kuin pojat. Kaiken kaikkiaan tytöillä on Intiassa 50 prosenttia suurempi todennäköisyys kuolla 1–5-vuotiaana kuin pojilla. Parhaan arvion mukaan yksi intialainen pikkutyttö kuolee syrjinnän seurauksena joka neljäs minuutti.

Iso parrakas afgaanimies Sedanshah kertoi kerran meille vaimonsa ja poikansa sairastuneen. Hän sanoi tahtovansa molempien selviävän hengissä, mutta tärkeysjärjestys oli selvä: poika on korvaamaton aarre, kun taas vaimo on aina korvattavissa. Hän oli ostanut lääkettä pelkästään pojalle. ”Vaimo sairastaa yhtenäen, joten ei hänelle kannata ostaa lääkettä”, mies totesi tylästi.

Modernisaatio ja tekninen kehitys saattavat pahentaa syrjintää entisestään. Ultraäänilaitteiden yleistyttyä raskaana olevat naiset ovat voineet 1990-luvulta alkaen saada helposti selville tulevan lapsensa sukupuolen – ja keskeyttää raskauden, jos jälkeläinen on tyttö. Kiinassa Fujianin provinssissa muuan pienviljelijä ylisti meille ultraäänitutkimuksia: ”Meidän ei tarvitse enää saada tyttöjä!”

Sukupuolen perusteella tehtävien aborttien estämiseksi Kiina ja Intia kieltävät nykyään lääkäreitä ja ultraäänihoitajia paljastamasta odottaville äideille tulevan lapsen sukupuolta. Se on kuitenkin huono ratkaisu. Tutkimukset osoittavat, että jos vanhemmilta kielletään mahdollisuus raskaudenkeskeytykseen, kun tulossa on tyttö, useampi heidän tyttäristään kuolee vauvaiässä. Kyse ei ole siitä, että äidit tahallaan tappaisivat tyttövauvat, jotka heidän on pakko synnyttää. He vain eivät hoida niitä niin hyvin kuin voisivat. Kehityskysymyksiin erikoistunut taloustieteilijä Nancy Qian Brown Universitysta on tehnyt karun laskutoimituksen: sallimalla sata aborttia, joilla estetään tytön syntyminen, voidaan välttyä keskimäärin viidentoista tyttövauvan kuolemalta.

Tyttöjen kaltoinkohtelusta kertovat maailmanlaajuiset tilastot ovat tyrmistyttäviä. Näyttää siltä, että viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana on kuollut enemmän tyttöjä sukupuolensa vuoksi kuin miehiä kuoli kaikissa 1900-luvun sodissa. Tämän sukupuoleen perustuvan jatkuvan joukkotuhonnan uhrina kuolee yhdessä vuosikymmenessä enemmän tyttöjä kuin 1900-luvun kansanmurhissa ihmisiä yhteensä.

1800-luvun tärkein moraalinen haaste oli orjuus. 1900-luvulla se oli totalitarismin vastainen taistelu. Me uskomme, että tämän vuosisadan merkittävin moraalinen haaste tulee olemaan kampailu sukupuolten tasa-arvon puolesta ympäri maailmaa.

Nicholas D. Kristof ja Sheryl WuDunn, *Puolikas taivasta* (2009)
Suom. Kirsi Luoma

Sivistys on heikomman puolustamista

Sivistys ei ole suosittua, koska se ei kumartele mihinkään suuntaan.

Kuvataiteilija Samuli Heimoselle sivistys on nöyryyttä.

”Tieto ei ole sivistystä. Sivistystä on se, kuinka tieto käytetään kaikkien hyväksi ja on kaikkien saatavilla.

Sivistys on sitä, että näkee itsensä yli. Maailma ei ole mitoitettavissa vain omien tarpeiden, ihanteiden ja arvojen kautta. Sivistynyt ihminen näkee yksityiskohdan osana kokonaisuutta.

Sivistys ei ole periaatteita. Maailma muuttuu ja ihmiset muuttuvat hitaasti sen mukana. Sivistys on joustavuutta arvioida periaatteitaan uudelleen.

Sivistys ei ole suosittua. Sivistys on ruokaa tarjoavan käden puremista, koska sivistys liittyy totuuteen, ja totuudessa pitää pysyä.

Sivistys on paikan vaihtamista. Sivistys on kykyä eläytyä toisen ihmisen elämään.

Sivistys on heikomman puolustamista vailla omaa hyötyä. Niiden joilla on ääni, pitää käyttää sitä heikompien tai äänettömien puolesta.

Jos itseään lakkaa sivistämisestä, lakkaa olemasta sivistynyt ihminen. Se voi tapahtua kenelle tahansa, milloin tahansa. Sivistys on jatkuvaa taistelua kyynisyyttä, valmiita ajatuksia, välinpitämättömyyttä ja tietämättömyyttä vastaan.

Sivistys on nöyryyttä ymmärtää, miten vähän voi tietää.”

Samuli Heimonen on Kangasniemellä asuva ja työskentelevä kuvataiteilija.

Kuva: Petri Blomqvist

Souli, verkkomedia oppivasta elämäntavasta
<<http://www.souli.fi>>.

Julkaistu 14.11.2014, luettu 15.1.2015.

Käytännön ihminen rakastuu

”Ota arki hallintaan, rakastu arkeen. Monet ovat jo rakastuneet.”

Ahaa, tätä en tiennytkään, mutta kehotuksessa on itua. Ihmiseen onkin nykyisin vaikea rakastua. Ihmistä ei saa hallintaan. Arjesta sen sijaan saa otteen. ”Muokkaa arki itsesi näköiseksi.” Kiinnostava kehoitus! Toinen ihminenhan on siitä hankala, että sitä on vaikea saada itsensä tapaiseksi ja näköiseksi. Arki vaikuttaa olevan aivan loistava osapuoli parisuhteeseen, ei kun kokeilemaan!

Katselin kotiani ja aloin suorastaan hekumoida: missä se arki täällä luuraa, haluan heti rakastua. Menin kylpyhuoneeseen: röykkiö likapyykkiä. Otin ne välittömästi hallintaani, hus, siitä vain pesukoneeseen. Sitten menin keittiöön: kasa tiskiä. Huis-kin ne astianpesukoneeseen. Olohuoneessa näin rykelmän pölypalloja. Häädin ne rivakasti tiehensä. Ihanaa, arki! Rakkaus on työtä, työtä, työtä, tämä on hieno parisuhde!

Olin lukenut lehdestä myös otsikon ”kaunis arki”, mistä päättelin että kotiin on ostettava kukkia ja lipastojen päälle on leviteltävä pieniä pitsiliinoja. Tein sen ja yritin elää sopuisasti arkeni kanssa. Jokin oli kuitenkin yhtäkkiä pielessä. Se arki, jota oli mainostettu ”mukavana ja kauniina” ikään kuin karkaili muualle. Eikö arki jostain syystä viihtynytkään luonani? Oliko vika minussa? Oliko rakkauteni sittenkin vain suorittamista? Enkö omistautunut arjelle tarpeeksi? Minähän tein kaikkeni, enempään en kyennyt. Mitä arki oikein halusi?

Aloin olla arjesta mustasukkainen. Tein hiukan tutkimustyötä, kurkistelin kotien ikkunoista sisään. Totta, arki oli onnellisempi muualla, moni muu näytti elävän luontevasti kiinteässä rakkaussuhteessa sen kanssa: siellä ne viikkasivat laulellen pyykkiä, leipoivat televisiouutisia katsoessaan iloisesti mokkaneliöitä ja askartelivat lapsilleen neulahuovutettuja porkkanoita kotileikkejä varten.

Ymmärsin, että rakkaus arkeen oli taitolaji, ja minä olin kaukana arjen spesialisteista. Eräskin ystäväni piti arkea tyytyväisenä puhdistamalla joka päivä myös lavuaarien hanojen alapinnat – ne jäävät kuulemma arjen ”harrastajilta” yleensä pyyhkimättä. Toinen taas oli kerännyt alkukesästä ämpärillisen nokkosia ja kuivannut ne uunissa murskatakseen niitä talvella marjapirtelöiden raudanlähteeksi.

Tätä on rakkaus arkeen, ystäväni ja naapurini totesivat. Näillä tempuilla suhde pysyy elävänä ja vireänä.

Ostinhan minäkin pääsiäisen aikaan rairuohonsiemeniä ja asettelin niitä mullan päälle, mutisin. ”Lian myöhään”, kuulin arjen ankan äänen. ”Siemenet pitää kylvää vähintään viikkoa ennen jos mieli saada ruohoa pääsiäiseksi.”

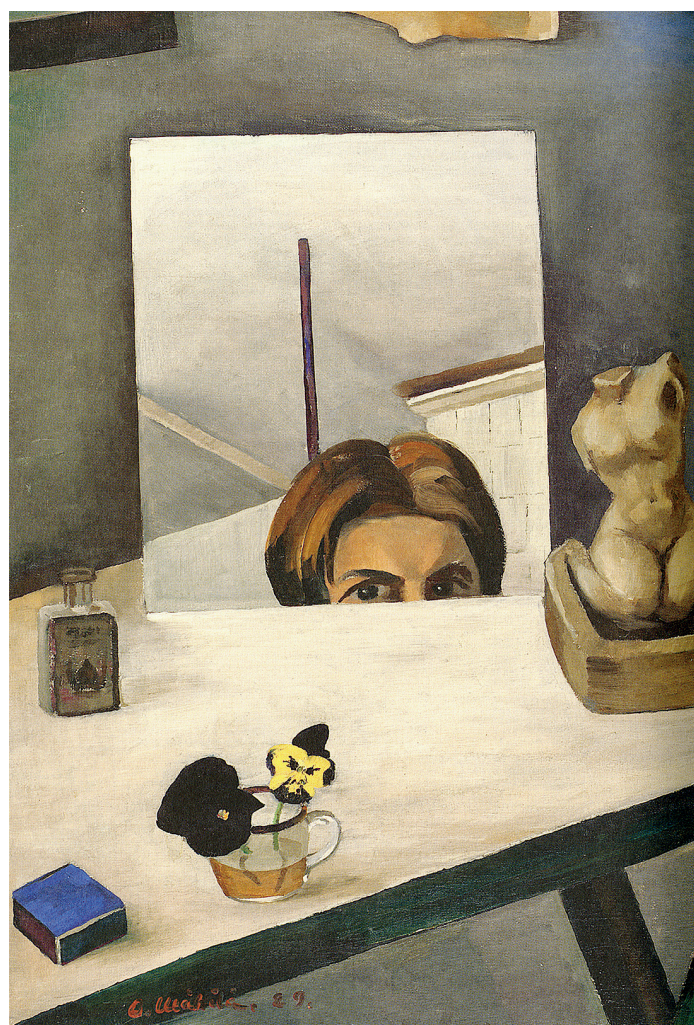
”Tiedän!” vastasin. ”Olin kiireinen, harrastin kulttuuria – täytyy tunnustaa että tein syrjähyppyn, ihastuin siihen hiukan – luin romaaneja, piipahtelin elokuvissa, konserteissa, taidenäyttelyissä ja teatterissa. Siementen kylvö jäi kiirastorstaiaamuun!”

Arki vain mulkoili vaativana. Tästä ei tule mitään, puhahdin. Ehkä minua ei ole tarkoitettukaan arjen rakastajaksi. Entä jos rakastuisinkin pyhään?

Menin etsiskelemään pyhää sieltä, mistä sitä nykyisin etsitään, tavarataloista. Nehän ovat pyhäisin auki. Pyhä, missä olet, huutelin. Kukaan ei vastannut. Pyhä, olen valmis rakastumaan!

Gustave Courbet, *Epätoivoinen mies* (omakuva, 1843–1845)
öljy kankaalle, 45 x 55 cm, yksityinen kokoelma

Otto Mäkilä
Omakuva (1929)
öljy kankaalle
65 x 54,5 cm
Turun taidemuseo